

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

EDUCATION AT A GLANCE 2022 TAUSTAMUISTIO

Suomalainen koulutus kansainvälisessä vertailussa

Jukka Haapamäki (opetus- ja kulttuuriministeriö)

Irma Garam, Teijo Koljonen, Hanna Laakso, Sofia Mursula ja Petra Packalen (Opetushallitus)

Mika Tuononen (Tilastokeskus)

Sisällys

1. OECD:n vuosittainen tilannekuva koulutuksesta	3
2. Näkökulmia raportin pääteemaan, korkeakoulutukseen.....	3
2.1 Koulutuspolut korkea-asteelle vaihtelevat, useimmissa maissa eniten alemman korkeakoulututkinnon opiskelijoita	3
2.2 Suomessa uusia korkeakouluopiskelijoita eniten terveys- ja hyvinvointialoilla.....	5
2.3 Korkeakoulutuksen läpäisy Suomessa OECD-maiden keskitasoa, sukupuolierot suuria	5
2.4 Suomen korkeakoulujen opetus- ja tutkimushenkilöstön ja opiskelijoiden suhdeluku hieman OECD-keskiarvon alapuolella	6
2.5 Korkeakoulutus parantaa työllisyyttä ja palkkaa.....	6
2.6 Korkeakoulutus tasaa sukupuolten välistä eroa työllisyydessä, ei palkassa	7
2.7 Korkeakoulutus auttaa hyödyntämään digitalisaation mahdollisuuksia.....	8
2.8 Koronapandemia ei pysäyttänyt kansainvälisten opiskelijoiden määrän kasvua	9
2.9 Ulkomaanjaksojen yleisyyttä seurataan entistä tarkemmin tilastoissa	10
3. Muita poimintoja vuoden 2022 koulutusvertailusta.....	11
3.1 Varhaiskasvatuksen osallistumisaste noussut Suomessa selvästi.....	11
3.2 Ammatillisen koulutuksen alavalinnat yhä hyvin sukupuolittuneita.....	12
3.3 Suomessa aikuiset osallistuvat koulutukseen OECD-keskiarvoa enemmän.....	12
3.4 Vuosina 2012-2019 korkeakoulutuksen opiskelijakohtaisissa kustannuksissa yhä hienoista laskua, perus- ja toisella asteella nousua	13
3.5 Perusopetuksen oppilaskohtainen kokonaiskustannus Suomessa Pohjoismaiden pienin	14
3.6 Suomessa opettajien palkat varhaiskasvatusta lukuun ottamatta kansainvälisesti verraten hyvällä tasolla	14
3.7 Pandemia ei sulkenut kouluja enää lukuvuonna 2021–22.....	16
3.8 Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden NEET-nuorten osuus laski toisena pandemiavuonna	16

1. OECD:n vuosittainen tilannekuva koulutuksesta

Education at a Glance (EAG) on OECD:n vuosittain julkaisema koulutuksen indikaattoriraportti. Raporttiin koottu mittava tieto mahdollistaa koulutusjärjestelmien tarkastelun ja vertailun lukuisista eri näkökulmista.

Julkaisu sisältää OECD-maiden vertailun lisäksi myös Brasiliaa, Argentiinaa, Kiinaa, Intiaa, Indonesiaa, Saudi-Arabiaa ja Etelä-Afrikkaa koskevia tietoja. Tarkasteluvuosi on 2020, ellei toisin mainita.

Säännöllisesti toistuvien perusindikaattorien lisäksi *Education at a Glance* on vuosittain vaihtuva teema, joka näkyy erityisesti raportin johdannossa ja jonkin verran uusina indikaattoreina. Vuoden 2022 erityisteema on korkea-asteen koulutus.

Kahden edellisvuoden tavoin myös koronapandemia on yhtenä näkökulmana mukana *Education at a Glance*. Raportissa on pyritty pohtimaan pandemian mahdollisia lyhyen ja pidemmän aikavälin vaikutuksia koulutukseen, oppimiseen ja osaamiseen. OECD on julkaissut myös erillisiä tilannekuvaraportteja koronan vaikutuksista. *The state of education during the COVID pandemic* - katsaukset ovat OECD:n [verkkosivuilla](#).

Tähän muistioon on poimittu *Education at a Glance* valtavasta aineistosta vain joitain Suomen kannalta kiinnostavia teemoja ja indikaattoreita. Kunkin osion lopussa mainitaan, mihin indikaattoriin tiedot perustuvat, jolloin lukijan on halutessaan mahdollista palata alkuperäislähteille.

Tämän ja aiempien vuosien raportit taustatilastoihin johtavine linkkeineen ovat vapaasti saatavilla OECD:n verkkosivuilla osoitteessa <https://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/>.

2. Näkökulmia raportin pääteemaan, korkeakoulutukseen

Korkeakoulutuksen nopea laajeneminen jatkuu edelleen kansainvälisesti. Vuosituhannen kahden ensimmäisen vuosikymmenen aikana korkea-asteen koulutettujen osuus 25–34-vuotiaista nousi OECD-alueella 27 prosentista 48 prosenttiin. Koulutuksesta saatavat hyödyt vaikuttavat kuitenkin säilyvän. Korkea koulutustaso on yhteydessä lukuisiin taloudellisiin ja sosiaalisiin hyötyihin. Se auttaa menestymään nopeasti muuttuvilla työmarkkinoilla ja tuo suojaa erityisesti taloudellisten kriisien aikana. Korkeakoulutus ja sen hyödyt eivät kuitenkaan jakaudu tasaisesti, eikä myöskään kaikki korkeakoulutus tuota yhtä suuria hyötyjä.

Suomen osalta vuoden 2022 EAG:ssa käytetään ensimmäistä kertaa metodologialtaan uudistetun työvoimatutkimuksen tietoja koulutustasosta. Uudistetussa metodologiassa on paremmin huomioitu survey-tutkimuksena toteutetun työvoimatutkimuksen vastaajien koulutustason vinouma. Uuden metodologian mukaisten lukujen mukaisesti esimerkiksi 24–34 –vuotiaista korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on 40,1 %, OECD keskiarvon ollessa 47 %. Koulutustasovertailun ja työvoimatutkimuksen uudistumisen teemoja on avattu laajemmin opetus- ja kulttuuriministeriön erillisessä policy briefissä.

2.1 Koulutuspolut korkea-asteelle vaihtelevat, useimmissa maissa eniten alemman korkeakoulututkinnon opiskelijoita

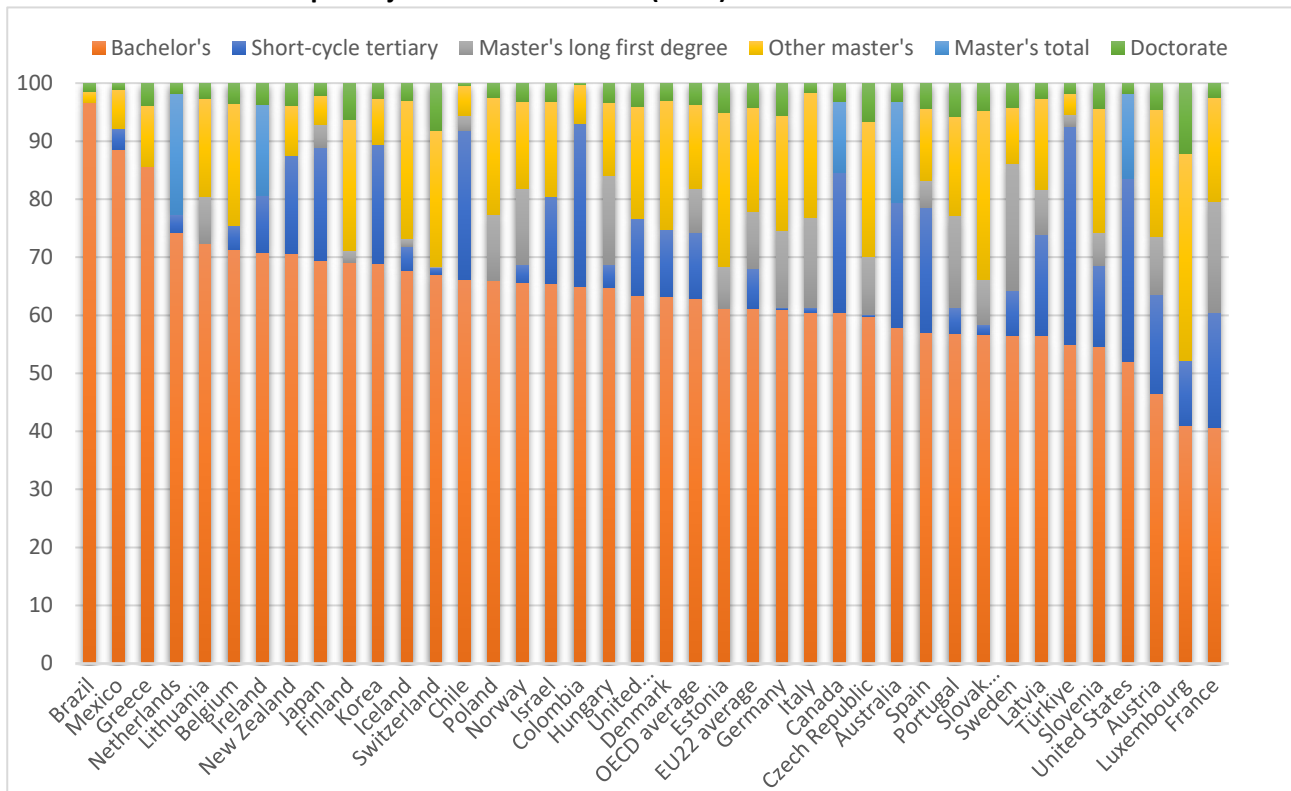
Perusasteen koulutus on useissa maissa varsin samankaltaista, ja siihen osallistuvien demografiset ominaisuudet samanlaisia. Mitä pidemmälle koulutuspolulla edetään, sitä moninaisimmiksi opiskelijoiden tarpeet ja myös koulutusjärjestelmät muuttuvat.

Toisen asteen koulutus on useassa koulutusjärjestelmässä vaihe, jossa koulutuspolut eriytyvät. Yksi koulutusjärjestelmiä erottava tekijä on se, pystyykö ammatillisen toisen asteen koulutuksen jälkeen jatkamaan korkeakoulutukseen. Suomi kuuluu siihen 12 OECD-maan ryhmään, jossa siirtymä korkeakoulutukseen on mahdollinen kaikille ammatillisen toisen asteen tutkinnon suorittaneille. Käytännössä siirtymät toiselta asteelta korkeakoulutukseen kuitenkin eroavat yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen suorittaneiden välillä. Suomessa, kuten monessa muussakin OECD-maassa, yleissivistävän toisen asteen tutkinnon suorittaneet sijoittuvat korkeakoulutukseen huomattavasti nopeammin kuin ammatillisen toisen asteen suorittaneet.

Suomessa korkea-asteen opiskelijoista suurin osa (69 %) opiskelee alemmaa korkeakoulututkintoa, eli yliopistojen kandidaatintutkintoa tai ammattikorkeakoulututkintoa. Näin on myös useimmissa OECD-maissa. Ylempää korkeakoulututkintoa (eli yliopistojen maisterin tutkintoa tai ammattikorkeakoulujen ylempää amk-tutkintoa) opiskelee 25 % Suomen korkea-asteen opiskelijoista.

Monessa OECD-maassa toiseksi yleisin opiskeltava korkea-asteen tutkinto on lyhyt korkea-asteen tutkinto (*short-cycle tertiary*), joita ei Suomen nykyisessä koulutusjärjestelmässä ole. Lyhyen korkea-asteen koulutus sisältää monenlaisia erilaisia tutkintoja, jotka yleensä ovat ammatillisesti suuntautuneita. Niitä erottaa alemmasta korkeakoulututkinnosta lyhyempi kesto. Ne voivat johtaa suoraan ammattiin, mutta ne voivat myös toimia väylänä alempaan korkeakoulututkintoon. Lisäksi ne voivat toimia myös täydennyskoulutuksen tyyppisenä koulutuksena. Tutkintojen vaihteleva luonne näkyy myös koulutuksen aloittaneiden ikäjakauman laajuutena. Koulutus voidaan aloittaa reilun 20-ikävuoden tienoilla, mutta moni aloittaa myös lähes 40-vuotiaana.

Kuvio 1. Korkea-asteen opiskelijat tutkintotasoin (2020)

Lähde: Education at a Glance, Figure B1.1

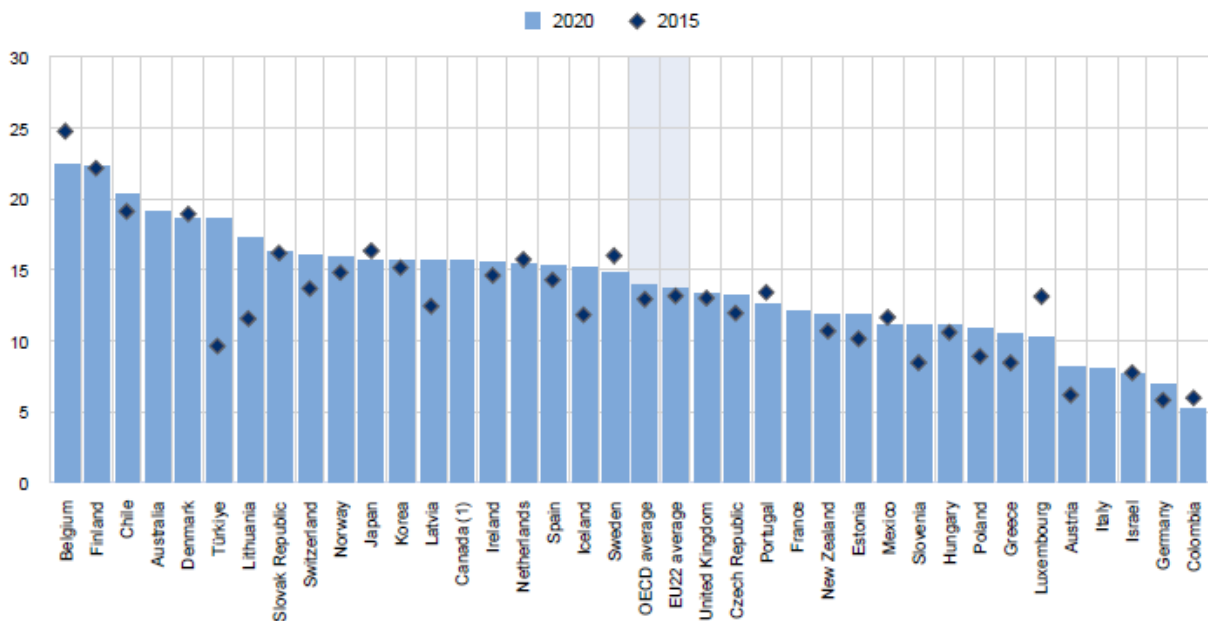
Lähde:

- B1. Who participates in education?

2.2 Suomessa uusia korkeakouluopiskelijoita eniten terveys- ja hyvinvointialoilla

Suomessa korkea-asteen koulutuksen aloittavia opiskelijoita on eniten terveys- ja hyvinvointialalla (22 % uusista opiskelijoista). Suomi on poikkeus OECD-maiden joukossa, sillä lähes kaikissa muissa maissa kaupan, hallinnon ja oikeustieteiden ala on suosituin. Ruotsissa uusien opiskelijoiden yleisin ala on tekniikka. EAG:ssa kiinnitetään huomiota siihen, että ICT-alan aloittaneiden osuus ei ole juurikaan noussut viimeisen viiden vuoden aikana huolimatta työmarkkinoiden yhä suuremmasta tarpeesta ICT-alan osaajille. Suomessa ICT-alan osuus uusista opiskelijoista on OECD-maista kolmanneksi suurin (9 %) OECD-keskiarvon ollessa 6 %.

Kuvio 2. Uusien korkea-asteen opiskelijoiden osuus terveys- ja hyvinvointialoilla (2015 ja 2020)

1. Year of reference 2019

Lähde: Education at a Glance 2022, Figure B4.4

Lähde:

- B4. Who is expected to enter tertiary education?

2.3 Korkeakoulutuksen läpäisy Suomessa OECD-maiden keskitasoa, sukupuolierot suuria

Vuoden 2022 EAG:ssa tarkastellaan myös korkea-asteen koulutuksen läpäisyä. Koska korkeakoulujärjestelmät eroavat merkittävästi toisistaan, vertailu on tehty vain alemman korkea-asteen koulutuksen läpäisystä, eli Suomessa yliopistojen kandidaatintutkinnon ja amk-tutkinnon suorittamisesta tutkinnon tavoiteajassa.

EAG-vertailun mukaan Suomessa korkeakoulutuksen läpäisy on hieman OECD-maiden keskiarvoa parempi. Tosin on huomattava, että vain noin puolet OECD-maista pystyi tuottamaan vertailukelpoista dataa läpäisyn laskemiseen. EAG-vertailun kriteereillä Suomessa alemman korkeakoulututkinnon suoritti tavoiteajassa 46 % koulutuksen aloittaneista OECD-keskiarvon ollessa 39 %.

Tarkasteltaessa tilannetta kolme vuotta tavoiteajan jälkeen läpäisy nousi Suomessa 74 %:in, mikä sekin ylitti OECD-keskiarvon (68 %). Vertailun kärkimaa oli Iso-Britannia, jossa tavoiteajan mukainen läpäisy oli 69 %, ja tilanteessa ”tavoiteaika plus kolme vuotta” läpäisy oli 85 %.

Kaikissa vertailukelpoista dataa toimittaneissa OECD-maissa naisten opintojen läpäisy oli parempi kuin miehillä. Suomessa sukupuolten välinen ero oli hieman suurempi kuin OECD-keskiarvo. Tavoiteaika plus kolme vuotta -tarkastelussa naisten läpäisy oli 80 % ja miesten läpäisy 66 %. Osin sukupuolten väliset erot juontuvat koulutusalojen vinoutuneista sukupuolijakaumista ja alojen välisistä eroista läpäisyssä. Esimerkiksi terveys- ja hyvinvointialojen läpäisy on OECD-maissa 80 % tavoiteaika plus kolme vuotta - tarkastelussa, mutta STEM-alojen läpäisy on vain 68 %.

EAG:ssa painotetaan ensimmäisen opiskeluvuoden tärkeyttä opintoihin kiinnittymisen kannalta. Esimerkiksi Ranskassa jopa 17 % uusista opiskelijoista on lopettanut opinnot toisen opintovuoden alkuun mennessä.

Lähde:

- B5. How many students complete tertiary education?

2.4 Suomen korkeakoulujen opetus- ja tutkimushenkilöstön ja opiskelijoiden suhdeluku hieman OECD-keskiarvon alapuolella

OECD on kehittämässä tiedonkeruitaan ja luokittelujaan korkeakoulujen henkilöstön osalta. EAG:ssa on vertailuja muun muassa korkeakoulujen opetus- ja tutkimushenkilökunnan ikä- ja sukupuoli- jakaumista sekä opiskelijoiden ja opetus- ja tutkimushenkilöstön välisestä suhdeluvusta.

Suomessa korkeakoulujen opetus- ja tutkimushenkilöstä on hiukan OECD-keskiarvoa suurempi osuus yhtäältä alle 30-vuotiaita (Suomessa 9 %, OECD-keskiarvo 8 %) ja toisaalta yli 50-vuotiaita (Suomessa 45 %, OECD-keskiarvo 40 %). Naisten osuus opetus- ja tutkimushenkilökunnasta on Suomessa 53 %, kun OECD keskiarvo on 45 %.

Opetus- ja tutkimushenkilöstön ja opiskelijoiden suhdeluku on Suomessa julkisomisteisissa korkeakouluissa 12 opiskelijaa per opetus- ja tutkimushenkilökunta OECD keskiarvon ollessa 15. Esim. Yhdysvalloissa on julkisissa korkeakouluissa 15 ja yksityisissä korkeakouluissa 11 opiskelijaa per opetus- ja tutkimushenkilökunnan jäsen.

Lähde:

- D8. What is the profile of academic staff and what is the student-academic staff ratio?

2.5 Korkeakoulutus parantaa työllisyyttä ja palkkaa

Korkeakoulutus parantaa työllistymismahdollisuuksia. Suomessa ja OECD-maissa keskimäärin korkeakoulutettujen työllisyysaste on noin 10 %-yksikköä suurempi kuin toisen asteen koulutuksen suorittaneiden. Työllisyysasteiden erot ovat säilyneet suurin piirtein samalla tasolla koko 2000-luvun.

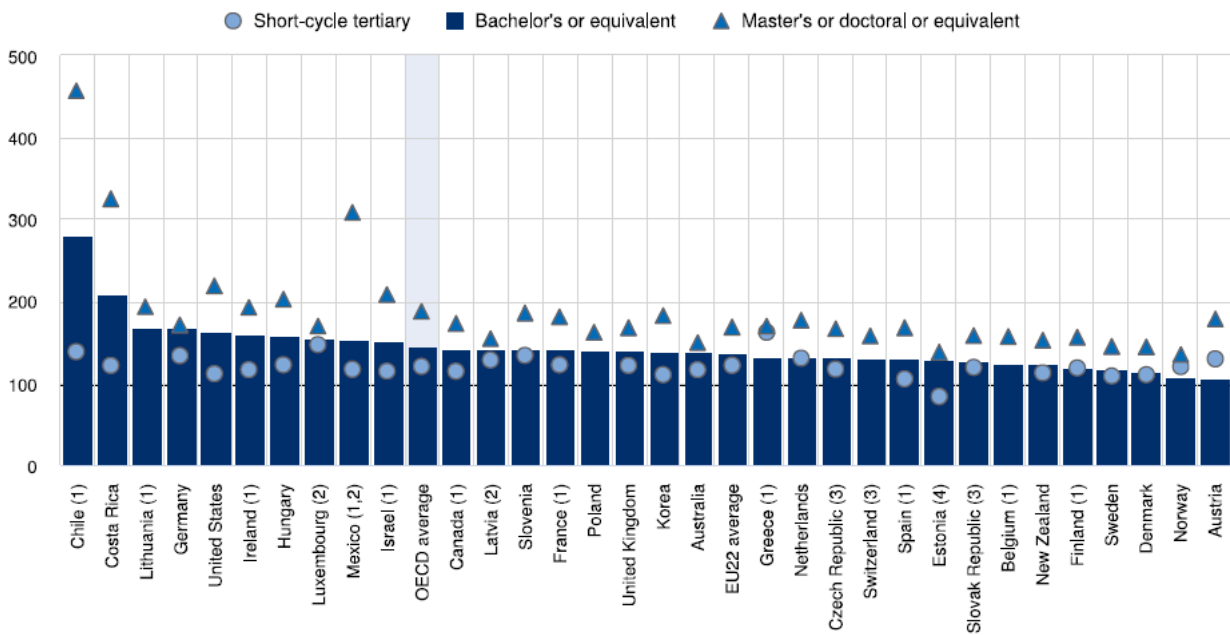
Korkea-asteen koulutus tuo myös suuremman palkan. Korkeakoulutuksen tuoma palkkaetu suhteessa toisen asteen tutkintoon on OECD-maissa keskimäärin 55 %. Suomessa korkea-asteen tutkinnon palkkapreemio toisen asteen tutkintoon nähden on 34 %, eli tuntuvasti OECD-keskiarvoa pienempi mutta kuitenkin suurempi kuin muissa Pohjoismaissa. Koulutuksen palkkapreemion vertailussa Suomi on mielenkiintoisesti ainoa OECD-maa, missä toisen asteen tutkinto ei lisää palkkaa suhteessa perusasteen tutkintoon.

Alavalinnalla on kuitenkin suuri merkitys siinä, kuinka suuren palkkahyödyn korkeakoulutus tuo. Lähes kaikissa maissa STEM-alojen tutkintojen suorittaneiden (luonnontieteet, tekniikka ja ICT) palkat ovat

korkeita, kun taas kasvatusalan, humanististen ja taideohjien sekä yhteiskuntatieteiden tutkinnon suorittaneiden palkat ovat alhaisempia. Terveys- ja hyvinvointialojen tutkintojen suorittaneiden palkkataso eroaa huomattavasti lääkärintutkinnon ja muiden terveys- ja hyvinvointialojen tutkintojen suorittaneiden välillä.

Palkkavertailu on EAG:ssa tehty vertaamalla eri alojen tutkinnon suorittaneiden palkkatasoja ko. maan toisen asteen tutkinnon suorittaneiden keskimääräiseen palkkatasoon. Suomen osalta palkkavertailu kertoo esimerkiksi, että tekniikan alan korkeakoulututkinnon suorittaneiden palkkapreemio suhteessa toisen asteen tutkinnon suorittaneisiin on korkeammalla tasolla kuin pohjoismaisissa verrokeissa, mutta matalampi kuin esimerkiksi Saksassa ja Yhdysvalloissa.

Kuvio 3. 25-64 -vuotiaiden suhteelliset palkat eri korkea-asteen tutkinnoissa, 2020 (prosentteina, toisen asteen tutkinnon suorittaneet = 100)

1. Year of reference differs from 2020. Refer to the source table for more details. 2. Earnings net of income tax. 3. Index 100 refers to the combined ISCED levels 3 and 4 in the ISCED 2011 classification. See Reader's Guide for list of ISCED levels.

Lähde: Education at a Glance 2022, Figure A4.2

Lähteet:

- A3. How does educational attainment affect participation in the labour market?
- A4. What are the earnings advantages from education?

2.6 Korkeakoulutus tasaa sukupuolten välistä eroa työllisyydessä, ei palkassa

Korkeakoulutuksen tuomissa hyödyissä on eroja naisten ja miesten välillä. Toisen asteen tutkintoa vailla olevien naisten työllisyysaste oli Suomessa vain 38 %, kun se korkea-asteen koulutuksen suorittaneilla oli 86 %. Miehillä vastaavat luvut olivat 57 % ja 89 %. Koulutuksen puute on siis erityisen suuri riski naisten työllistymiselle.

Taulukko 1. 25-34 -vuotiaiden työllisyysaste sukupuolen ja koulutustason mukaan (2011 ja 2021)

	Below upper secondary				Upper secondary or post-secondary non-tertiary				Tertiary			
	Men		Women		Men		Women		Men		Women	
	2011	2021	2011	2021	2011	2021	2011	2021	2011	2021	2011	2021
Finland	64	57	m	38	84	79	70	72	91	89	77	86
Sweden	71	71	45	46	87	85	78	76	88	87	85	85
OECD average	70	69	44	43	82	83	66	67	88	88	79	82
EU22 average	65	66	43	40	82	84	68	70	87	88	79	83

Lähde: Education at a Glance 2022, Table A3.2, Trends in employment rates of 25-34 year-olds, by educational attainment and gender (2011 and 2021)

Vaikka sukupuolten välinen ero työllisyysasteessa kapenee koulutustason noustessa, ansiotason osalta koulutus ei ole onnistunut vastaavalla tavalla tasaamaan eroja. Keskimäärin OECD-maissa korkea-asteen koulutuksen saaneet kokopäiväisessä työssä olevat naiset ansaitsivat vuonna 2020 vain 77 % miespuolisten kollegoidensa ansioista. Vastaava osuus toisen asteen tutkintoa vailla olevien joukossa oli 79 %.

Palkkaeroa selitetään usein erilaisilla korkea-asteen koulutusvalinnoilla. Miehet päätyvät naisia useammin opiskelemaan korkeaan tulotasoon yhteydessä olevia STEM-tutkintoja. Naisten työ on kuitenkin huomommin palkattua, vaikka vertaillaan samalta alalta tutkinnon suorittaneita. Tutkimusten perusteella esimerkiksi sukupuolistereotyytiat ja perhevapaat kasvattavat palkkaeroa. Useissa maissa on pyritty edistämään palkkatasa-arvoa politiikkatoimin, kuten palkkojen avoimuutta tai isyysvapaita koskevilla säädöksillä. Sukupuolten väliset palkkaerot ovatkin viime vuosina kaventuneet monissa OECD-maissa Suomi mukaan luettuna.

Lähteet:

- A3. How does educational attainment affect participation in the labour market?
- A4. What are the earnings advantages from education?

2.7 Korkeakoulutus auttaa hyödyntämään digitalisaation mahdollisuuksia

Tieto- ja viestintäteknologia-alojen merkitys elämän eri alueilla on kasvanut pitkään, mutta pandemia-aika korosti niitä entisestään. Koulutustaso vaikuttaa myös tieto- ja viestintäteknologian käyttöön erityisesti iäkkäämmissä ikäluokissa, nuoremmissa ikäluokissa yhteys on heikompi. Korkeasti koulutetut onnistuvat muita ikäänntyviä useammin hyödyntämään digitalisaation tarjoamia mahdollisuuksia. Koulutustausta näkyy mm. siinä, miten internetiä käytetään sosiaalisten suhteiden ylläpidossa tai terveysasioita koskevassa tiedonhaussa. EU-ICT Surveyn (2019 ja 2021) mukaan korkeasti koulutetut 55-74 -vuotiaat hyödynsivät internetiä yhteydenpitoon keskimäärin yli kaksi kertaa todennäköisemmin verrattuna toisen asteen tutkintoa vailla oleviin ikätovereihinsa. Koulutustaustan vaikutus oli yhtä suuri myös Suomessa.

Lähde:

- A6 How are social outcomes related to education?

2.8 Koronapandemia ei pysäyttänyt kansainvälisten opiskelijoiden määrän kasvua

Maailmanlaajuinen koronapandemia vaikeutti vuonna 2020 liikkumista maasta toiseen, mutta se ei näy kansainvälisten opiskelijoiden määrän vähenemisenä. Pandemia-aikana opintoja on pystytty järjestämään etäopintoina, jolloin liikkumisrajoitusten vaikutus ei ole niin merkittävä. Kansainvälisten opiskelijoiden määrä kasvoi OECD-maissa 2020 edellisvuoteen verrattuna. OECD-maissa heitä oli yhteensä 4,4 miljoonaa (4,2 milj. 2019) ja EU22-maissa yhteensä 1,4 miljoonaa (1,3 milj. 2019). Suomessa kansainvälisten opiskelijoiden määrä pysyi edellisvuoden tasolla eli 24 000 opiskelijassa.

Kansainvälisiä opiskelijoita on Suomessa 8 % kaikista korkea-asteen opiskelijoista. Kansainvälisten opiskelijoiden osuus kasvaa koulutusasteen myötä. Alemman korkeakouluasteen opiskelijoista 6 % on kansainvälisiä, ylemmän korkeakouluasteen opiskelijoista 10 % ja tutkijakoulutusasteen opiskelijoista 25 %. Trendi on saman suuntainen kaikissa OECD-maissa.

Kansainvälisillä opiskelijoilla tarkoitetaan korkeakoulutuksen tilastoinnissa niitä opiskelijoita, jotka ovat suorittaneet toisen asteen tutkinnon jossain muualla kuin korkea-asteen tutkinnon suoritusmaassa.

Kansainvälisten opiskelijoiden jakautuminen koulutusaloittain poikkeaa paikallisista opiskelijoista. Kansainvälisiä opiskelijoita opiskelee paikallisia runsaammin luonnontieteen ja tekniikan alojen ohjelmissa. Näin on myös Suomessa, jossa peräti 43 % kansainvälisistä ja 33 % paikallisista opiskelijoista opiskelee näitä aloja. Suomessa kansainväliset opiskelijat painottuvat luonnontieteen ja tekniikan aloille vahvemmin kuin EU22- ja OECD-maissa keskimäärin. Vastaavasti kasvatusta sekä terveys ja hyvinvointi ovat aloja, joilla kansainvälisiä opiskelijoita opiskelee suhteellisesti vain vähän. Muissa kuin englanninkielisissä maissa alavalinnat kertovat paitsi kansainvälisten opiskelijoiden preferensseistä myös siitä, mille aloille on rakennettu englanninkielistä koulutustarjontaa.

Taulukko 2. Kansainvälisten ja paikallisten opiskelijoiden osuus (%) kolmella eri koulutusallalla (kasvatus, STEM, terveys ja hyvinvointi) 2020

	Kasvatus		Luonnontiede, tekniikka, matematiikka (STEM)		Terveys ja hyvinvointi	
	Kansainväliset opiskelijat	Paikalliset opiskelijat	Kansainväliset opiskelijat	Paikalliset opiskelijat	Kansainväliset opiskelijat	Paikalliset opiskelijat
Suomi	2,7	5,8	43,2	32,9	11,4	19,0
Ruotsi	2,5	13,9	46,2	26,7	11,1	17,9
Norja	4,3	17,1	32,9	19,4	11,0	18,4
Tanska	1,8	8,5	36,6	21,1	8,7	24,8
Islanti	8,4	15,0	25,3	18,9	4,5	16,9
Viro	3,1	7,8	29,3	30,9	3,6	14,3
EU22 yhteensä	2,4	8,3	34,6	27,3	11,8	14,0
OECD yhteensä	2,7	7,4	30,9	23,0	9,5	14,3

Lähde: Education at a Glance 2022, Indicator B6.3

Kansainvälisissä opiskelijoissa on enemmän miehiä kuin naisia. Suomessa naisopiskelijoista 7 % on kansainvälisiä, miesopiskelijoista 10 %. Sukupuolten välinen ero on samanlainen muissakin Euroopan ja OECD-maissa. Miesvaltaisuus voi osaltaan liittyä siihen, että luonnontieteen ja tekniikan alaa opiskellaan eniten ulkomailla.

Suomalaisten korkeakoulujen kansainvälisistä opiskelijoista 38 % tulee Aasian maista ja 28 % muista Euroopan maista. Suomessa opiskelevat kansainväliset opiskelijat painottuvat keskimääräistä enemmän Aasian maihin. EU22-maissa opiskelevista keskimäärin 28 % tulee Aasiasta ja 41 % muualta Euroopasta.

Lähde:

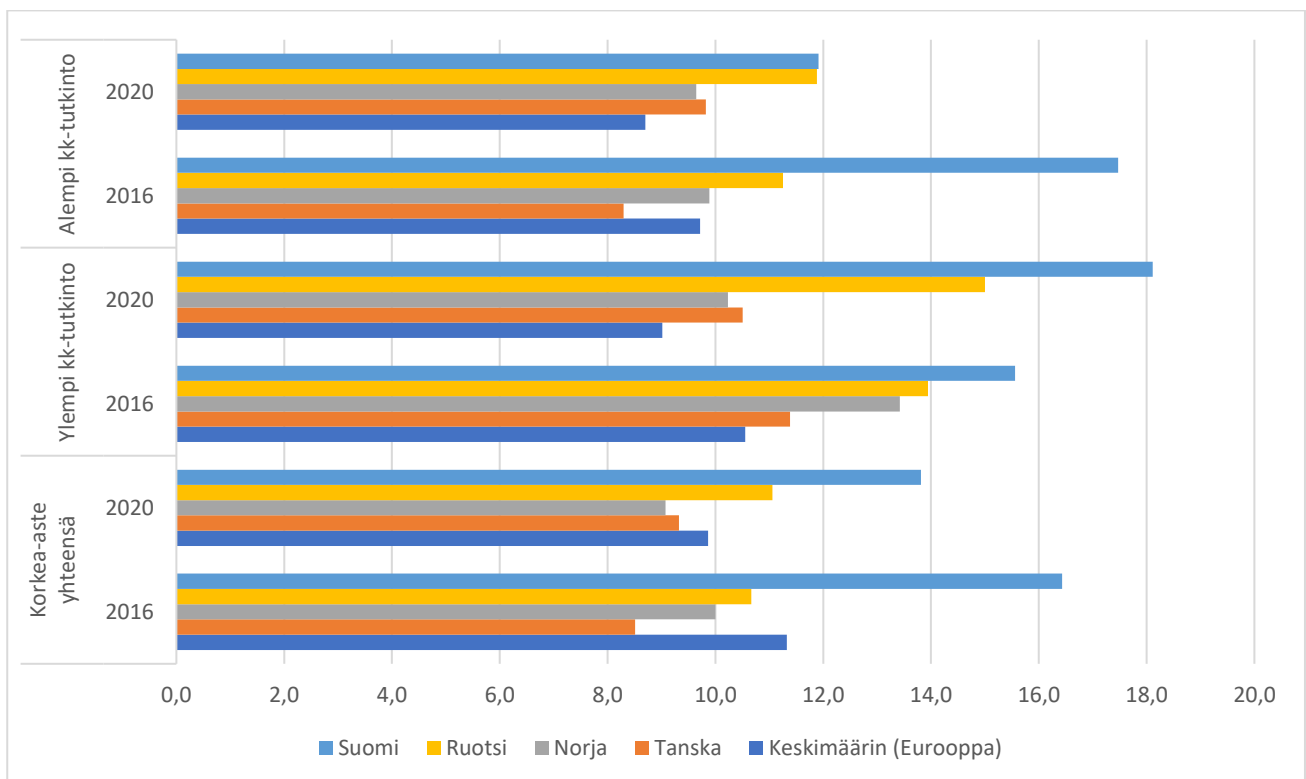
- B6. What is the profile of internationally mobile students?

2.9 Ulkomaanjaksojen yleisyyttä seurataan entistä tarkemmin tilastoissa

EU-maiden tilastoinnissa seurataan entistä tarkemmin myös opiskelijoiden kansainvälisiä liikkuvuusjaksoja. Yhteisenä tavoitteena on, että 20 % korkea-asteen valmistuneista on tehnyt osan opinnoistaan ulkomailla. Tavoitetta ei ole saavutettu, sillä vuonna 2020 keskimäärin 10 % valmistuneista oli tehnyt osan opinnoistaan ulkomailla tarkastelussa mukana olleissa Euroopan maissa. Suomessa vastaava osuus on 14 %. Suomessa ylemmän korkeakouluasteen suorittaneista useampi (18 %) on ollut ulkomaanjaksolla verrattuna alemman korkeakouluasteen suorittaneisiin (12 %). Tarkastelussa mukana olevissa Euroopan maissa koulutusasteiden välillä ei keskimäärin ole eroa.

Kansainvälisellä liikkuvuusjaksolla olleiden valmistuneiden osuus on neljässä vuodessa pienentynyt sekä tarkastelussa mukana olevissa Euroopan maissa keskimäärin että myös Suomessa. Euroopan maissa keskimäärin pudotusta on 11 prosentista 10 prosenttiin, Suomessa 16 prosentista 14 prosenttiin. Suomessa erityisesti alemman korkeakoulututkinnon suorittaneiden ulkomaanjaksot ovat vähentyneet.

Kuvio 4. Kansainvälisellä liikkuvuusjaksolla olleiden osuus tutkinnon suorittaneista, %

Lähde: Education at a Glance 2022. Table B6.a

Opiskeluajaiset liikkuvuusjaksot tehdään yleisimmin Euroopan unionin Erasmus+-ohjelman kautta. Suomessa ohjelman osuus valmistuneiden liikkuvuusjaksoista on 59 %. Maiden välillä on kuitenkin eroja: esimerkiksi Ruotsissa Erasmus+-ohjelma vastaa vain 36 % kaikista liikkuvuusjaksoista ja Virossa 80 %.

Lähde:

- B6. What is the profile of internationally mobile students?

3. Muita poimintoja vuoden 2022 koulutusvertailusta

3.1 Varhaiskasvatuksen osallistumisaste noussut Suomessa selvästi

Suomessa on jo vuosia ollut koulutuspoliittisena tavoitteena lisätä osallistumista varhaiskasvatukseen. 3–5-vuotiaista varhaiskasvatukseen osallistui 88 % vuonna 2020, mikä on samalla tasolla EU-keskiarvon kanssa, mutta yli OECD-keskiarvon (83 %). Ikäluokan osallistumisaste kasvoi OECD-maissa keskimäärin yhden prosenttiyksikön verran vuosien 2015 ja 2020 välillä. Suomessa osallistuminen on tuolla ajanjaksolla kasvanut 14 prosenttiyksikköä, mikä on OECD-maiden suurin lisäys. Vuoteen 2005 verrattuna nousua oli jo 20 prosenttiyksikköä eli viidennes ikäluokasta.

Myös alle 3–vuotiaiden osallistumisaste on kasvanut Suomessa. Se oli 37 % vuonna 2020, kun vielä vuonna 2015 se oli 28 % ja 10 vuotta sitä aiemmin 25 %. Pohjoismaisessa vertailussa Suomi jää kuitenkin edelleen jälkeen. Esimerkiksi Tanskassa ja Norjassa yli puolet alle 3–vuotiaista osallistuu varhaiskasvatukseen.

Osallistumisasteen nousuun vaikuttaa jonkin verran tarkastelujaksolle osuva tilastoinnin uudistus Suomessa, jonka myötä myös palvelusetelillä järjestettävä varhaiskasvatus on mukana OECD-vertailussa vuoden 2016 tiedoista lähtien. Suurin osa kasvusta on kuitenkin todellista.

Taulukko 3. Osallistuminen varhaiskasvatukseen vuosina 2005, 2015 ja 2020

	alle 3–vuotiaat			3–5-vuotiaat		
	2005	2015	2020	2005	2015	2020
Suomi	25	28	37	68	74	88
Islanti	39	47	49	95	97	96
Norja	33	55	58	88	97	97
Ruotsi	m	45	48	m	93	95
Tanska	m	58	55	m	97	97
Viro	m	24	26	84	90	91
EU23 ka.	m	22	22	78	87	88
OECD ka.	m	24	27	74	82	83

Lähde: Education at a Glance 2022, Table B2.1.

m= tietoa ei saatavilla

Lähde:

- B2. How do early childhood education systems differ around the world?

3.2 Ammatillisen koulutuksen alavalinnat yhä hyvin sukupuolittuneita

Ensimmäisen tutkintonsa toisella asteella suorittaneet jakautuvat Suomessa tasaisesti: vuonna 2020 lukion suorittaneita oli 49 % ja ammatillisen tutkinnon suorittaneita 51 %. Erotumme tässä muista Pohjoismaista ja Virossa, joissa ammatillisen tutkinnon suorittaneita oli 19–33 %. OECD-maissa heitä oli 37 % ja EU-maissa 44 %. Ammatillisen koulutuksen suurta osuutta toisen asteen tutkinnoista Suomessa selittää se, että samoja tutkintoja suorittavat peruskoulun päättäneet ja aikuiset.

Suomessa suurempi osa sekä toisen asteen yleissivistävästä että ammatillisesta koulutuksesta valmistuneista on naisia kuin OECD- ja EU-maissa keskimäärin. Suomessa naisia oli lukiosta valmistuneista 59 % ja ammatillisen koulutuksen suorittaneista 54 %. Naisten osuus ammatillisen tutkinnon suorittaneista vaihtelee eri maissa huomattavasti enemmän kuin toisen asteen yleissivistävässä koulutuksessa: Islannin ja Unkarin 31 %:sta Irlannin 64 %:iin.

Ammatillisessa koulutuksessa alavalinnat ovat Suomessa edelleen hyvin sukupuolittuneita. Tekniikan aloilla tutkinnon suorittaneista vain 19 % oli naisia, kun taas terveys- ja hyvinvointialoilla naisten osuus oli 85 %. Jakaumat ovat maailmanlaajuisesti keskimäärin samansuuntaisia, tosin Latinalaisessa Amerikassa naisten osuus tekniikan aloilla on selvästi korkeampi: OECD-maista Kolumbiassa 44 % ja Costa Ricassa 39 %, ja OECD-kumppanimaassa Brasiliassa 35 %.

Lähde:

- B3. Who is expected to graduate from upper secondary education?

3.3 Suomessa aikuiset osallistuvat koulutukseen OECD-keskiarvoa enemmän

Vuonna 2021 OECD-maissa keskimäärin 14 % 25–64-vuotiaista oli osallistunut edeltävän kuukauden aikana formaaliin tai non-formaaliin koulutukseen. Suomessa osuus oli 31 %, mikä oli Ruotsin (35 %) ja Alankomaiden (27 %) ohella vertailun suurimpia. Sekä Suomessa että OECD-maissa keskimäärin osallistumisaste palasi vuonna 2021 pandemiaa edeltäneelle tasolle.

Non-formaalilla koulutuksella (*non-formal education*) tarkoitetaan tavoitteellisia opintoja, joiden suorittamisesta ei myönnetä viralliseen koulutusjärjestelmään kuuluvaa tutkintoa. Suomessa esimerkiksi kansalaisopistojen tarjoamat kurssit ovat tällaista koulutusta.

Non-formaaliin koulutukseen osallistui vuonna 2021 OECD-maissa 10 % aikuisväestöstä. Suomessa osuus oli 22 % ja kärkimaassa Ruotsissa peräti 28 %. Naisten osallistumisaste (12 %) oli OECD-maissa keskimäärin korkeampi kuin miesten (9 %). Suomessa naisten osallistumisaste oli 27 % ja miesten 18 %. Ero naisten hyväksi oli vähintään 7 prosenttiyksikköä kaikista maista vain Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa.

Sukupuolen lisäksi osallistumisasteeseen vaikuttavat ikä ja koulutustaso. Osallistumisaste laskee iän myötä ja nousee koulutustason noustessa. OECD-maissa keskimäärin 4 % 25–64-vuotiaista perusasteen tutkinnon varassa olevista oli osallistunut non-formaaliin koulutukseen kuukauden sisällä. Toiselta asteelta valmistuneilla osallistumisaste kipuaa 8:aan ja korkea-asteen suorittaneilla 16 %:iin. Suomessa vastaavat luvut ovat 13 %, 16 % ja 31 %.

Lähde:

- A7. To what extent do adults participate in education and training?

3.4 Vuosina 2012-2019 korkeakoulutuksen opiskelijakohtaisissa kustannuksissa yhä hienoista laskua, perus- ja toisella asteella nousua

Uusimmat koulutukseen liittyvät talousluvut julkaisussa koskevat vuotta 2019. Taloustiedot saadaan viiveellä johtuen muun muassa maiden vaihtelevista tilastointijärjestelmistä. Kustannustiedot on ilmaistu USA:n dollareina, ja eri maiden valuutat on muutettu ostovoimaltaan yhtä suuriksi ostovoimapariteetin avulla (*PPP, purchasing power parities*).

Yksi mittari koulutuksen kustannusten kansainvälisessä vertailussa on tarkastella vuosittaisia kustannuksia oppilasta/opiskelijaa kohden. Opiskelijakohtaisiin kustannuksiin vaikuttavat monet tekijät, muun muassa opettajien palkat ja opetusvelvollisuus, eläkejärjestelmä, oppilasmäärä, oppituntien määrä, opetusmateriaalin ja tilojen kustannukset sekä koulutuslinja (yleissivistävä/ammattillinen). Kustannusten suuruudesta ei voi vetää johtopäätöksiä koulutuksen tuloksellisuudesta, sillä olennaisempaa on resurssien kohdentaminen oikeisiin kohteisiin tehokkaasti ja vaikuttavasti.

Tämän vuotisessa EAG:ssa tarkastellaan muun muassa oppilaskohtaisten reaalkustannusten muutoksia, - eli ottaen huomioon kustannustason muutokset - vuosina 2012–2019. Edellisvuosien tapaan Suomi - Meksikon ja Kreikan tavoin - erottuu vertailun muista maista siinä, että perusopetuksen, toisen asteen ja korkea-asteen koulutuksen yhteenlasketut opiskelijakohtaiset kustannukset laskivat tarkastelujaksolla, kun muissa maissa ne nousivat.

Vuosittainen lasku Suomessa oli 0,3 % kun samaan aikaan OECD-maissa nousua oli keskimäärin 1,7 % vuositasolla. Lasku on kuitenkin vähäisempää kuin vuoden 2021 EAG:ssa, jolloin koulutusmenojen muutosta tarkasteltiin vuosina 2012-2018. Tuona ajanjaksona vuosittainen lasku Suomessa oli 1 %.

Vuonna 2019 keskimääräinen opiskelijakohtainen kustannus perusopetuksesta korkea-asteen koulutukseen oli Suomessa EU22-keskiarvon suuruinen, mutta Pohjoismaiden alhaisin. Suomi jäi myös hieman OECD-maiden keskiarvon alapuolelle. Vertailussa ei ole huomioitu korkeakoulujen tk-toiminnan menoja.

Taulukko 4. Keskimääräinen opiskelijakohtainen kustannus perusopetuksesta korkea-asteen koulutukseen 2019 (USD, PPP)

Viro	9 226
Suomi	11 006
EU22-keskiarvo	11 010
OECD-keskiarvo	11 087
Tanska	11 850
Ruotsi	13 014
Norja	15 762

Lähde: Table C1.1. Total expenditure on educational institutions per full-time equivalent student (2019)

Tarkasteltaessa muutosta koulutustasoin, voi huomata, että laskua selittää erityisesti korkea-asteen kustannusten kehitys.

Perus- ja toisella asteella opiskelijakohtaiset kustannukset kasvoivat vuosina 2012–2019 OECD-maissa, joista vertailutiedot olivat saatavissa, reaalisesti vuosittain keskimäärin 1,7 %, Suomessa vastaava kasvu oli 0.5%. Vaikka kasvu Suomessa oli OECD-maiden keskimääräistä lukua vähäisempää, niin vuoden 2019 kustannustiedot huomioiden suuntaus on kuitenkin muuttunut, sillä ajanjakson 2012–2018 perusteella laskettu vastaava luku oli miinusmerkkinen, -0.5 %.

Korkea-asteella opiskelijakohtaiset kustannukset kasvoivat OECD-maissa maltillisemmin. Vuosina 2012–2019 vuosittainen kasvu oli reaalisesti keskimäärin 1,0 % maissa, joista aikasarjatiedot olivat saatavissa. EU22-

maissa keskimääräinen vuosittainen kasvu oli hieman suurempaa, 1,8 %. Suomi oli poikkeus maiden joukossa, sillä aikavälillä 2012-2019 opiskelijakohtaiset kustannukset laskivat vuositason keskimäärin korkea-asteen koulutuksessa 2,1 %. Vuosien 2012-2019 välillä korkea-asteen opiskelijoiden määrä nousi 0,5 % keskimäärin per vuosi ja menot laskivat 1,6 % keskimäärin per vuosi.

3.5 Perusopetuksen oppilaskohtainen kokonaiskustannus Suomessa Pohjoismaiden pienin

Yksi tulokulma koulutuksen kustannusten vertailuun on tarkastella kumulatiivisia kustannuksia ajanjaksolta, jonka opiskelijat ovat tietyllä koulutustasolla. EAG vertailee tyypillisen oppivelvollisuusajan koulutuksen kokonaiskustannusta eri maissa. Valtaosassa OECD-maita oppivelvollisuus kestää 9 vuotta ja kattaa perusasteen (ISCED 1 ja 2) eli tavallisesti 6–15-vuotiaiden koulutuksen. Kesto on siis lyhyempi kuin Suomessa oppivelvollisuuden laajentamisen jälkeen.

Perusasteen teoreettiset kumulatiiviset kustannukset lasketaan kertomalla vuosittaiset opiskelijakohtaiset kustannukset kouluvuosien määrällä. OECD-maiden keskimääräiset 6–15-vuotiaiden koulutuksen kumulatiiviset kustannukset oppilasta kohden olivat noin 105 000 USD vuonna 2019. Kustannusten määrä vaihteli huomattavasti eri maissa. Itävalta, Luxemburg ja Norja käyttävät yli 150 000 USD oppilasta kohden, kun vastaava luku oli alle 50 000 USD Kolumbiassa ja Turkissa.

Suomessa keskimääräinen perusopetuksen kokonaiskustannus oli 126 777 USD oppilasta kohden. Se oli Pohjoismaiden matalin, mutta korkeampi kuin OECD- ja EU22-maiden keskimääräinen kumulatiivinen kustannus.

Taulukko 5. 6–15-vuotiaiden koulutuksen kumulatiiviset kustannukset 2019 (USD, ppp)

Suomi	126 777
Tanska	130 685
Ruotsi	133 025
Islanti	149 637
Norja	153 335
OECD-keskiarvo	105 502
EU22-keskiarvo	108 329

Lähde: Education at a Glance 2022, Table C 1.7, only web

Lähde:

- C1. How much is spent per student on educational institutions?

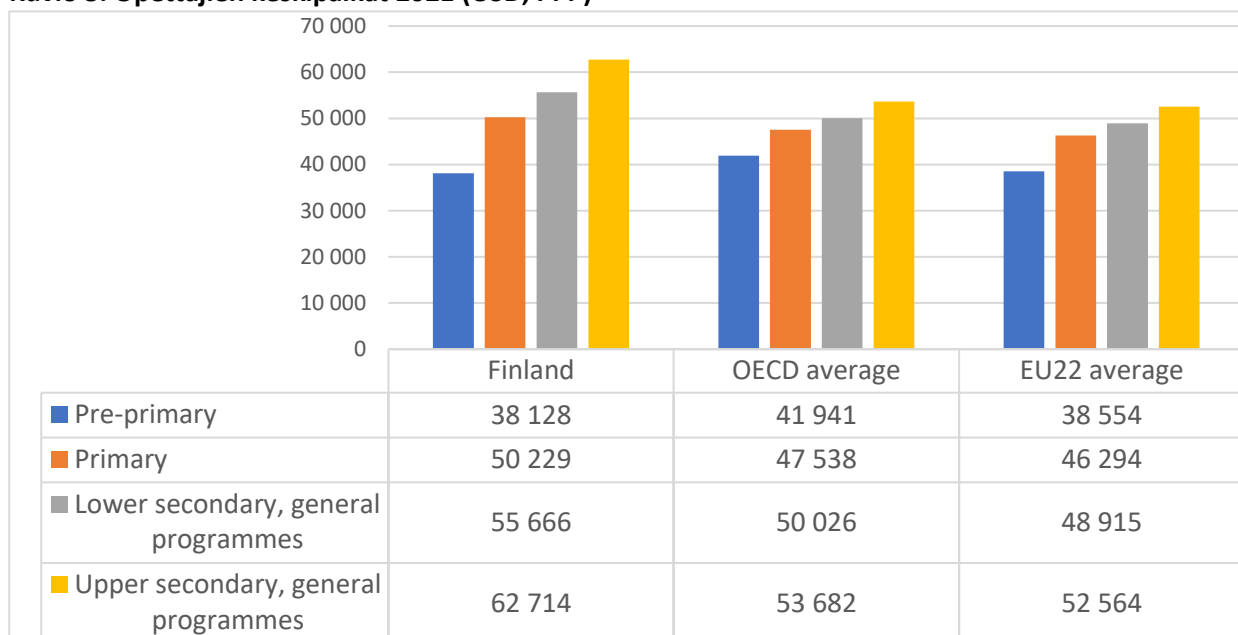
3.6 Suomessa opettajien palkat varhaiskasvatusta lukuun ottamatta kansainvälisesti verraten hyvällä tasolla

Opettajien palkat muodostavat koulutuskustannusten suurimman kuluerän. Palkkatasolla on tärkeä merkitys niin opettajan ammatin veto- kuin pitovoimallekin. Opettajien palkat vaihtelevat suuresti OECD-maiden välillä. Keskimääräisten palkkojen vaihteluväli on 41 941–53 682 USD, kun tarkastellaan palkkoja varhaiskasvatuksen opettajista lukiokoulutuksen opettajiin. Suomessa tämä vaihteluväli on suurempi eli 38 128–62 714 USD, mikä johtuu osaltaan varhaiskasvatuksen opettajien palkkatasosta, joka jää OECD:n keskiarvon alapuolelle. Muilla koulutusasteilla opettajien palkkataso Suomessa on OECD:n keskiarvoa korkeampi.

Sen sijaan uranaikainen palkkakehitys on Suomessa maltillista. Esimerkiksi yläkoulun opettajan taulukkopalkka kasvaa Suomessa noin 30 prosenttia lähtöpalkkaa suuremmaksi, kun se Koreassa voi nousta jopa 2,8-kertaiseksi. Ruotsissa yläkoulun opettajan palkkakehitys on Suomen kaltainen, sen sijaan Islannissa, Norjassa ja Tanskassa se on Suomeakin maltillisempaa, eli alle 30 prosenttia.

Edellä olevassa vertailussa on käytetty virkaehtosopimusten mukaisia palkkoja (ns. taulukkopalkkoja), joissa eivät näy mahdolliset ylituntikorvaukset, palkanlisät tai työsuhde-edut, joita monissa maissa on mahdollista saada. Tämä hankaloittaa opettajien palkkojen vertailua. Palkkoja vertailtaessa tulee myös muistaa, että esimerkiksi verotusaste eri maissa vaihtelee. Monissa maissa on kuitenkin saatavilla tietoa myös opettajien todellisista palkoista. Suomessa esimerkiksi 25–64-vuotiaiden lukio-opettajien keskipalkka laskettuna todellisista ansioista on 49 % korkeampi kuin virkaehtosopimuksen mukainen alkupalkka ja 11,5 % korkeampi kuin loppupalkka, eli palkka, jossa on mukana kaikki virkaehtosopimuksen mukaiset uranaikaiset korotukset.

Kuvio 5. Opettajien keskipalkat 2021 (USD, PPP)

Lähde: Education at a Glance 2022, Table D3.3 Teachers' and school heads' average actual salaries (2021). Annual average salaries (including bonuses and allowances) in public institutions, in equivalent USD converted using PPPs for private consumption

Yleisesti ottaen OECD-maissa opettajien palkat ovat pienemmät verrattuna muissa ammateissa toimiviin saman tasoisesti koulutettuihin työntekijöihin. Tämä on tilanne myös Suomessa kuten muissakin Pohjoismaissa. Poikkeuksen muodostavat kuitenkin lukio-opettajat Suomessa, joiden todelliset ansiot ylittävät vastaavan tasoisesti koulutettujen keskimääräiset ansiot muissa ammateissa.

Noin neljällä viidesosalla OECD-maista on vertailukelpoista tietoa opettajien palkkakehityksestä vuosilta 2015–2020. Näistä maista noin kolmessa neljäsosassa opettajien inflaatiokorjatut taulukkopalkat nousivat vuodesta 2015 vuoteen 2020 keskimäärin 3–5 prosentilla koulutusasteesta riippuen, kun tarkastellaan tyypillisen koulutustaustan ja 15 vuoden opettajakokemuksen omaavia opettajia. Suomessa palkat ovat pysyneet käytännössä ennallaan. Huomattavasti keskiarvoa nopeampaa (yli 20 %) palkkakehitys on ollut esimerkiksi Israelissa, Liettuaissa, Slovakiassa ja Tšekissä.

Lähde:

- D3. How much are teachers and school heads paid?

3.7 Pandemia ei sulkenut kouluja enää lukuvuonna 2021–22

Maailmanlaajuisen pandemian vaikutukset ovat heijastuneet lähes kaikille elämän alueille, myös koulutukseen. Noin 1,5 miljardin lapsen ja nuoren lähiopetus keskeytyi koronapandemian vuoksi vuonna 2020. Pandemian aikana koulut ovat olleet suljettuina eripituisia ajanjaksoja lähes kaikkialla maailmassa.

Koronapandemian alussa koulut siirtyivät hyvin nopeasti etäopetukseen. Eri maiden valmiudet etäopetuksen järjestämiseen ovat kuitenkin vaihdelleet suuresti niin teknisten resurssien epätasaisen jakautumisen kuin opettajien ja oppilaiden tieto- ja viestintätekniisten taitojen ja asenteiden vuoksi. Maiden kesken on ollut myös suuria eroja siinä, miten etäopetusta on säädelty ja johdettu. Suomessa koulutuksen järjestäjät ovat varsin itsenäisesti päättäneet etäopetuksen käytännön järjestelyistä.

Pandemiatilanne alkoi vähitellen helpottua vuoden 2021 aikana rokotteiden myötä. Lukuvuonna 2021–22 koko maan kattavia, vähintään viikon mittaisia koulusulkuja oli ainoastaan kolmessa OECD-maassa. Terveysturvallisuutta korostettiin kuitenkin edelleen: kaikkien maiden kouluissa panostettiin hygieniaan, ja käsien pesuun sekä tilojen siivoukseen annettiin kansallisen tason ohjeita. Valtaosassa maita opettajilta ja oppilailta – nuorimpia lukuun ottamatta - vaadittiin maskin käyttämistä kouluissa. Lisäksi osa maista teki säännöllisiä koronatestejä oppilaille, opiskelijoille sekä opettajille.

Valtiot ovat suunnanneet kouluille rahallista tukea, jotta ne selviytyisivät pandemian aiheuttamista haasteista. Vuonna 2021 valtaosassa OECD-maita koulutusmenot kasvoivat perus- ja toisella asteella 1–5 % edellisvuoteen verrattuna. Osa kasvusta aiheutui juuri koronan vaikutusten vähentämisestä. Ylimääräisiä menoeriä olivat muun muassa kouluihin ja oppilaitoksiin hankitut maskit, koronatestit ja muut terveysturvallisuuteen liittyvät asiat. Myös opettajien digitaalisten edistämiseen liittyvä täydennyskoulutus sekä sijaisopettajien ja koulunkäynnin ohjaajien palkkaaminen kasvattivat kustannuksia. Opettajille suunnatut palkanlisät, erityiset koronabonukset, olivat kuitenkin harvinaisia. Sellaisia maksettiin ainoastaan kahdeksassa maassa.

Maissa on tehty useita toimenpiteitä ja suunnitelmia pandemiasta toipumiseksi. Valtaosassa OECD-maista kannettiin erityistä huolta opiskelijoiden mielenterveydestä. Useimmissa maissa tarjottiinkin lukuvuonna 2021-2022 ylimääräistä psykologista ja sosiaalis-emotionaalista tukea oppilaille ja opiskelijoille.

Lähde:

- COVID-19: The second year of the pandemic

3.8 Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden NEET-nuorten osuus laski toisena pandemiavuonna

Koronakriisin vaikutukset talouteen ja työelämään heijastuvat myös koulutukseen osallistumiseen. Koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäävien nuorten määrässä ei kuitenkaan useimmissa OECD-maissa nähty pandemian aiheuttamaa pelättyä jyrkkää kasvua.

NEET-nuorten (koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat) osuus 18-24 -vuotiaista kasvoi ensimmäisenä pandemiavuonna 2020, mutta laski vuonna 2021 useissa maissa Suomi mukaan lukien jopa pandemiaa edeltävän tason alapuolelle.

Keskimääräinen NEET-nuorten osuus OECD-maissa oli 15,1 % vuonna 2021, noin prosenttiyksikön vähemmän kuin 2020. Muutosta selittää mm. se, että monet maat ovat lisänneet nuorille kohdennettua koulutustarjontaa ja yhä useammat nuoret ovat pidentäneet opintojaan. Myös Suomessa NEET-nuorten osuus laski lähes 3 prosenttiyksikköä noin 14,8 % prosentista noin 11,9 prosenttiin.

Lähde:

- A2. Transition from education to work: Where are today's youth?